

---

## „HALADJUNK!”

### Kétszáz éve született Veres Pálné Beniczky Hermin, a nőnevelés apostola, úttörője és iskolaalapító nagyasszonya

---

GRÁBERNÉ BÖSZE KLÁRA

---

„...a tudományos képzettség a szellemi látókört kiterjeszti, gondolatgazdagságot ad” és „Nemzeti létünk egyik alapföltétele, hogy nőink magyarok legyenek; a nemzeti érdekeket felismerni, azok iránt lelkesedni és másokat lelkesíteni csak az lehet képes, a ki már az anyatejjel szívta magába a hazánk forró szeretetét.”<sup>1</sup> – vallotta Veres Pálné Beniczky Hermin. Születésének 200. és halálának 120. évfordulója alkalmat ad arra, hogy megemlékezzünk a nemzeti nőnevelésben végzett korszakos munkásságról. E munkásság jelentőségét jól jelzi, hogy 115 éve, 1900 júniusában tehetett először érettségi vizsgát 24 ifjú hölgy.

Ez a különleges, kiváló asszony 1815. december 13-án született a Nógrád megyei Láziban, amely ma Szlovákiában található. Édesapját, Beniczky Pált egyéves korában vesztette el, édesanyja, Sturmman Karolina az 1931-es kolerajárvány idején hunyt el, és hagyta árván három leányát, köztük a 16 éves Hermint. Idős nagypapja, Sturmman Márton vette őket a tragédia után magához, s a lányok az ő házában, Tógyörkön éltek férjhezmenetelükig. Testvéreivel az egész napot kedvük szerint tölthették, de rendszeres oktatásban nem részesültek. Hermin a családi könyvtárban sokat olvasott, különösen érdekelte a magyar irodalom és történelem, a földrajz és a művészetek, de vonzalmat érzett a politika, a külföldi irodalom és a tudományok iránt is. Kezdetben kedvtelésből, majd pesti látogatása után saját akaratából tanult. 1839-ben ment férjhez a nagyműveltségű és hazafias Veres Pál vanyarci földbirtokoshoz, Nógrád megye főjegyzőjéhez, a későbbi alispánhoz. Két gyermekük született, 1842-ben Szilárda, 1844-ben egy kisfiú, de ő csak három napig élt.

Az 1850-as évek végéig leánya nevelése és a családi tűzhely foglalta le idejét. De közben szorgalmasan művelte magát, érezte, hogy hiányos nevelésben részesült, mert akkoriban még magyarul sem tudott tökéletesen. Szilárda nevelése kapcsán saját tudását is gyarapította, együtt tanult leányával. A legjobb nevelést akarta biztosítani számára, ezért Pestre vitte, neves tudósokat, tanárokat hívott hozzá. A kislány oktatása kapcsán kezdett el pedagógiával foglalkozni, tanulmányozta Rousseau és Pestalozzi nevelési elveit.

---

1 Rudnay Józsefné, Szigethy Gyuláné (összeáll. 1902): *Veres Pálné Beniczky Hermin élete és működése*. Országos Nőképző-Egyesület, Budapest.

Miután Szilárdát férjhez adta, alaposabban is elmélyedt a nők oktatásának kérdésében. A végső lökést ehhez jó barátjuk, Madách Imre akadémiai székfoglalója adta, melyben a nők szellemi kiskorúságát taglalta: *„A nő korábban fejlődik, de teljes férfiúi érettségre sohasem jut, könnyebben felfog és tanul, de teremtő géniusz hiányával az emberek irányadó szellemei közé nem emelkedik. [...] A nő alárendelt, testi és lelki ereje védelmet, ápolást keres, az erősebb férfiú lelkében éppoly érzéseket költ, mint az elhagyott gyermek, a hervadó virág, megdermedt madár.”*

A férfiak előítéletének megváltoztatására első lépésként 1865. október 28-án közzétette Felhívás a nők érdekében című tanulmányát Jókai Mór lapjában, a Honban.

*„Benső indignatiót okozott bennem mindenkor értelmes férfiak által gyakran ejtett azon vélemény nyilvánulása, hogy a nőnek tudományos műveltsége szükségtelen, és fájdalmas érzéseim közepette felkaroltam gondolatimban nemünk alkotását s földi rendeltetését. [...] bűnös azon tétel, hogy a nőnek tudományos műveltsége szükségtelen. [...] Ez tovább így nem maradhat, nekünk is ébrednünk kell, mert csak így biztosíthatjuk [...] nemzetünk életrealitását. [...] Azért is felhívom nőtársaimat, karolják fel nőgyermekük tudományos kiképzésének eszméjét lelkiismeretesen.”*<sup>2</sup>

Így kezdte Veres Pálné a nők, a leányok taníttatása érdekében mozgalmát. Várta a hölgyek véleményét, de kezdetben csak kevesen reagáltak felhívására. De nem maradt tétlen, sűrűn levelezett nőismerőseivel, szervezte a mozgalmat: *„Légy szívés leveledben nekem oly nők nevét és lakását feljegyezni, kik a szellemi foglalkozást szeretik, mert csak az erők egyesítése által lehet kezdeményezésünknek eredménye.”*

1867-ben május 24-ére értekezletre hívta női táborát: *„Alkossunk egy képző nőegyesületet, melynek célja legyen egyrészt a vagyontalan hölgyek számára önfenntartási pályák szélesbítésének előmozdítása [...]. Másrészt az egylet feladatául tűznék: női körben közhasznú tudományok és ismeretek terjesztését, különös figyelembe véve a női hivatást. [...] Az egylet egyszersmind alkalmat szolgáltatna a női kérdés tüzetes megvitatására, és tanácskozásra az itt megpendített eszmék életbe léptetésének módjai fölött.”*<sup>3</sup> A Tigris Szállóban tartott rendezvényen 22 lelkes honleány vett részt. Jól kifejezi az értekezlet alapeszméjét az a gondolata, hogy *„Az emberiség egyetemének a nő nem ellentétes fogalma, hanem fele része. Az emberi-ség egyetemének Isten által kijelölt rendeltetése a tökéletesedés.”*<sup>4</sup>

Az összejevetel után kezdeményezte, hogy a magyar nőképzés ügyének előmozdítására egyesület alakuljon. 1968. március 23-án jött létre az Országos Nőképző Egyesület (ONE), melynek jelszóválasztása is – Haladjunk! – kifejezte tenni akarásukat. Az egyesület céljait így fogalmazták meg: *„Egyesülésünk főindoka: A nőnevelés hiányain segíteni s a vagyontalan nők számára önfenntartási módok előmozdításán munkálni. [...] a nőnek is szükséges közhasznú ismeretek alapos megszerzése, értelmének s ítélő tehetségének nagyobb mérvű fejlesztése, [...] hogy az életben reá váró sokoldalú feladatnak, – mint gyermekei legvalódibb nevelője, háztartásának vezetője*

2 Ua. 136-137. p.

3 Ua. 144. p.

4 Ua. 142. p.

és gyakran mint özvegy, gyermekeinek egyedüli fenntartója – kellő és czélszerű szellemi kiképzetés által megfelelni képesítve legyen.”

Ekkora már hű segítők és munkatársak támogatták Veres Pálnét, akik közül itt csak Teleki Sándornét és leányát, Rudnay Józsefnét említjük.

Sok-sok munka követte ezeket az összejöveteleket: programot és alapszabályokat dolgoztak ki, gyűjtőíveket bocsátottak közre, hogy minél több aláírással tudják alátámasztani az országgyűléshez benyújtandó kérvényt, melyet végül 9000 magyar hölgy támogatott.

„A nők számára egy országos főtanoda fölállításáról gondoskodni, mely hazánkban a magánintézeteknek mintaképpül szolgáljon, s a hol alkalom nyíljék nőinknek a szellemi műveltség azon magaslatára juthatni, melyen kiváló fontosságú társadalmi hivatásuknak kellően megfelelhessenek.”

„Ezzel korántsem akarjuk nőinket tudákosokká nevelni, hanem igenis tudománykedvelőkké, kik az ismeretek körében tájékozódván, az emberi elme művei iránt érdeklődéssel, ezen érdeklődést, a világhosszú és tudomány iránti szeretetet a gyermekekbe is átültetni képesek legyenek.”<sup>5</sup> – írta a kérvényben. Sikerült az ügynek Deák Ferencet és más döntéshozókat is megnyernie. Érdekes, hogy Eötvös József nem támogatta az elképzeléseit.

Veres Pálné szükségesnek tartotta az egyetemi oktatás megnyitását is a nők előtt. Az 1867-ben született Buzdító szózat című művében így ír: „Oda kell törekednünk, hogy a nők az elemi oktatás befejeztével tanulmányaikat tovább fűzhessék, a magasabb irály, aesthetika, logika, phisica, gyakorlati chemia és egészségtanban és a női gazdászat minden ágában oktatást nyerhessenek és képezést a gyermek testi és szellemi neveltetése körül, miként kelljen okszerűen eljárni, [...] Jeles nőnevelők képeztessejenek, hiszen e tekintetben [...] még mai nap is a külföldre vagyunk rászorulva ; [...] avatott, ügyes nőorvosok képződhessenek a kir. egyetemen, erre különös szükségünk van [...]”<sup>6</sup>

A *Nézetek a női ügy érdekében* című tanulmányában többek között kifejti: „Az emberiség rendeltetése és végcélja a tökéletesedés és jólét. – A tökéletesedés a kedély és józan értelem harmonikus fejlesztéséből áll.” „Csak szorgalmas és odaadó munkálódással lehet a foglalkozás bármely szakában tökéletességhez jutni.”

„Ki a tudomány és ismeretek becsét, a közjólétre befolyását fölfogta, bármennyit szerzett e kincsekből, azokkal nemcsak nem elégszik meg, sőt vágya mind tovább ragadja [...]”

„Ki munkálva, akár anyagi, akár szellemi tulajdont szerzett, csak az lehet ura saját sorsának [...]” „A művelt értelem a szellemi látkört szélesbíti, s a képzelt becsű külsőségeket valódi silánységukban tünteti elő. [...] Igaz, hogy a tudomány megszerzése sok fáradságot, kitartást és átvirrasztott éjeket vesz igénybe, mely áldozatok meghozása különösen az ifjúkorban nem szokott izleni; azonban ott áll előtte a jövő, mely állással, hirrel és dicsőséggel kecsegteti, mint szorgalmának jutalmaival.”

5 Ua. 160-164. p.

6 Ua. 143. p.

„Kötelessége minden embernek, és így nőnek is értelmét fejleszteni, és a függetlenség, önállás azon fokára törekedni, miszerint fentartását saját munkásságával eszközölje, hogy e tekintetben senkinek terhére ne essék.

„A nőnek a munka és művelődés szabadságához való joga hasonló, örök időktől létező, s örök időkre kiható igazság, és mégis mily távol állunk attól, hogy ez igazság a gyakorlati életben valóság legyen.”

És tanulmányát így fejezi be: „**Áldás szálljon majdan mindazokra, kik erejük és tehetségük szerint hazánkban a nők ügyét lelkesedéssel és önfeláldozással segítendik sikeres eredményhez!**”<sup>7</sup>

1869. október 17-én megindulhatott a felsőfokú leányiskola, „nőképző iskola” első évfolyama 13 éves leányok számára, 12 tanulóval és 9 tanárral. Az intézet igazgatója Gyulai Pál, felügyelőnöje Vachott Sándorné lett. Az ünnepélyes megnyitón tartott beszédében Veres Pálné Beniczky Hermin a következőket mondta: „*Mi ezen általunk minden mellékérdek nélkül tisztán humanistikus szellem sugallatából létesített és fentartandó intézetet a hazai nők használatára megnyitjuk, első gondolatunk a Mindenhatóhoz fordul esedezve: engedné meg, hogy e tanoda a tökéletesedés felé vezető lépcsőzet legyen és mindvégig az maradjon.*”<sup>8</sup> A tantervet végül saját maga állította össze. A tanintézet elhelyezésének problémáját Vachott Sándorné oldotta meg, amikor felajánlotta lakásának két helyiségét, szobáját erre a célra.

A tanintézet a későbbi években bővült elemi és polgári iskolával, valamint tanítónőképzővel a „Haladjunk!” jelszó jegyében. Veres Pálné nagy súlyt fektetett az oktatás szellemi háttérének megteremtésére, ezért ösztönözte az önképző kör könyvtárának 1872-es létrehozását, s a tanári könyvtár kialakítását. Hogy állandó otthona legyen a nőnevelésnek, alapítványt tett, kölcsönökből, rendezvények bevételéből megvett egy Zöldfa utcai telket, s 1882-ben átadhatták az intézet reneszánsz stílusú épületét.

Veres Pálné tájékozódott a gimnáziumok felől is, és mindent megtett egy leánygimnázium megnyitásáért. A nők közép- és felsőfokú oktatásban való részvételéért folytatott fáradhatatlan munkáját végül siker koronázta. Wlassics Gyula javaslatára 1895-ben Ferenc József király engedélyezte a leányoknak, hogy egyetemi tanulmányokat folytassanak és diplomát, valamint gimnáziumi érettségit szerezzenek. Az 1896/97. tanévben meg is indulhatott Veres Pálné intézetében az első magyarországi leánygimnáziumi képzés. És 1900 júniusában volt az első érettségi vizsga, az érettségizett 24 leány – kettő kivételével – a budapesti egyetem bölcsész- és orvostudományi karán folytatta tanulmányait.

Veres Pálné mindezt már nem érthette meg; Váchartyánban, leánya kúriájában 1895. szeptember 28-án halt meg. De intézménye ma is él, bár a különféle iskolatípusok több okból megszűntek, de a gimnázium várja a tanulni vágyókat.<sup>9</sup> A Veres Pálné Gimnázium 2015-ben több mint 600 leányt és fiút készít fel az érettségire.

7 Ua. 147-160. p.

8 Ua. 196. p.

9 Fiúk 1963 óta járnak a Veres Pálné Gimnáziumba.